

FANTASTIK ASARLAR INGLIZ ADABIYOTIDA

Abdusalimov Suhrob Rustamovich
Tillar Kafedrasi Stajyor Assistenti
Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti

Annotatsiya:

Ushbu tezisning asosiy e'tibori adabiyotda fantastika va fantaziya umumiy bir nazariyalarga e'tibor berilganidir. Aniq bo'ladigan bir qator sabablarga ko'ra fantastik adabiyotning mavjud nazariyalari janrning turli turlarning yetarli darajada o'ziga qamrab olinmaganligidir. Eng keng tarqalgani, boshqa taniqli mualliflarning asarlari yoki G'arb va ingliz adabiy makonning bir qismi bo'lgan asarlarga e'tibor berish tendensiyasidandir. Bu ko'pincha shu janrni (ehtimol) markaziy va qiziqarli bo'lgan asarlar kam joy qoldiradi. Ko'pchilik fantastik nazariyotchilari katta qamrovga ega nazariyalarni yaratishda qanday va nima uchun muammolarga duch kelganliklarini ko'rsatish uchun birinchi bobda fantastik adabiyotning ushbu muammolariga nisbatan pozitsiyani aniqlashdan oldin umumiy janr nazaryasiga ba'zi bir tashvishlarni ko'riladi. Bu zamonaviy asar tez-tez, muhokamada bo'gan ayrim muammolarni fantastik nazariyada ayniqsa topadigan yoki o'tkir muammolarni ajratishga yordam beradi.

Maqolada alohida tadqiqotning o'ziga xos yondashuvi bilan bog'liq boshqa muammolarni ham ko'rib chiqamiz. Ba'zi bir adabiyotchilar janrni o'rganish yoki boshqalarning nazariyalari uchun janrning bir qismi kamaytiriladi.

Ushbu tezisning formati fantastik adabiyotning barcha turlarini o'z ichiga olgan to'liq ishlab chiqilgan nazariyani yaratishga imkon beradi.

Kalit so'zlar: fantaziya qo'llanilish, realistik fantaziya, yuqori va past fantaziya, obrazlar, ijtimoiy-tanqidiy fantaziya, sof fantaziya.

Asosiy qism

Ingliz tilida mavjud fantastik adabiyotning eng mashhur tadqiqotchilari muhokama qilinadi. Mening maqsadim fantastik adabiyotning yetarli darajada qamrab olish va keng qamrash nazaryasi bilan bog'liq ularni kamchiliklarini toppish va namoyish etishdir. Ushbu kamchiliklarni toppish foydali ekanligini va ularni foydali va yorituvchi fikrlarni o'z ichiga olganligini inkor etish emas, balkim bu tushunchalarga qaramay ularning mualliflari fantaziyaning yanada keng qamrovli va umumiy qamrab olish nazaryasini yaratishga qodir emasligini anglashdir.

Bunday yondashuv, albatta, har bir tadqiqotchining sabiy yoki muammoli elementlariga e'tibor berishni anglatadi. Turli xil tadqiqotlar bo'yicha ushbu so'rovni boshlashdan oldin, men

ushbu janer atrofida biroz chalkash terminologiyadan foydalanishimni aniqlab olish kerak bo'ladi. Fantaziya deb tushunish mumkin bo'lgan barcha adabiyotlarni o'z ichiga olish uchun „fantaziya“ va „fantastik adabiyot“ iboralarni sinonim sifatida ishlatdim. Bunga Chaucer, Spenser, Shekspir, Uilam Bekford, Lyuis Kerrol, Yan Potokki, Genri Jeyms, Uilam Morris, Jorj kabi mualliflarning matnlari kiradi. Men bu mualliflarning asarlarini fantastik nomidan o'zlashtirmoqchi emasman, aksincha, ularni fan fantastika adabiyoti sifatida o'qish mumkin ekanligini aytmochiman. Ushbu yozuvchilarning ba'zilar fantastik janrning chekkasida ekanligi aniq va ularning ko'pchiligini ishlab chiqarishning kata qismi umumiy fantaziya deb hisoblamaslik kerak. Biroq ularning, ba'zi asarlari fantaziya sifatida tushunilishi mumkin va janrga aniq aloqador va shu uchun ha bu atamalarni qo'llash orqali kiritish kerak. Shuningdek, fantaziyaning roman vositasi bilan cheklab qo'yimaslik ham muhimdir. Garchi ushbu sohada roman ustunlik qilsa ham fantastik adabiyot rivojida qissalar muhim o'ringa ega va dramaturgiyada ham, she'riyatda ham fantastik namunalari mavjud. Shekspirning „Yoz kechasi orzusi“, Kristian Rossetting „Goblin bozori“ va Gyotening „Der erlkonig“ asarlari bunga yaqqol mislodir. „Fantastik“ atamasini „fantastik adabiyot“dan farqlash kerak va uni faqat Todorov tasvirlagan janrni belgilash uchun ishlataman. Shuni yodda tutish kerakki, masalan, Rozmari Jekson ba'zida „fantaziya“ni fantastik atamasi bilan sinonim sifatida ishlatadi, garchi boshqa paytlarda u buni yanada kengroq ma'noda ishlatasa ham. Bu ba'zi bir chalkashliklarga olib keladi, Ammo men har qanday vaqtda atamalar nimani anglatishni tushuntirishga harakat qildim.

Yuqori darajadagi va past fantaziya o'rtasida umumiy farq ham mavjud. Yuqori fantaziyada Yuqori va past fantaziya o'rtasida umumiy farq ham mavjud. Bu atamalar hech qanday tarzda qiymat hukmini o'z ichiga olmaydi. Yuqori fantaziyada imkonsiz yoki noratsional elementlar xayoliy olamning tabiiy qonunlariga muvofiq ishlaydi. Hech bo'lmaganda bu elementlarning ba'zilar oddiy yoki tabiiy deb hisoblanadi. Yuqori fantaziya deyarli har doim ikkinchi darajali dunyoni o'z ichiga oladi. Biroq, past fantaziya bizning taniqli dunyomizda joylashgan. Asarning g'ayritabiiy yoki mumkin bo'lmagan elementlari shunday ko'rib chiqiladi. Tabiiy qonunlarga aniq zid bo'lgan narsa mavjud yoki sodir bo'ladi. Ushbu kichik janrlar o'rtasida chegara holatlari ham mavjud, lekin odatda ikkala turni bir-biridan ajratish oson.

Ko'pgina tadqiqotlar Tzvetan Todorovning "Fantastik: adabiy janrga strukturaviy yondashuv" asari bilan bog'liq va uning nazariyalarini o'zlari uchun boshlang'ich nuqta sifatida ishlatadi. Shuning uchun men Todorov nazariyasining asosiy fikrlarini taqdim etaman va uning tadqiqotining asoslarini batafsil muhokama qilaman. Shundan so'ng, men fantaziya adabiyoti sohasidagi eng muhim va ta'sirli nazariyotchilar deb biladigan Rozmari Jekson, Kristin Bruk-Rouz va Kolin Manlovning nazariyalari batafsil muhokama qilinadi.

Uilyam Godshok fantastikani to'rt guruhga ajratadi:

- 1) "Sof" fantaziya, bunda fantaziyaning o'zi maqsad bo'lib, har qanday g'oya minimal rol o'ynaydi;
- 2) fantastik obrazlar va vaziyatlar ba'zi falsafiy g'oyalar va tushunchalarni namoyish qilish va rivojlantirish vositasi bo'lib chiqadigan falsafiy fantaziya;
- 3) ijtimoiy-tanqidiy fantaziya; bunday turdagi asarlarda fantastik obrazlar ham endi falsafiy izlanishlar va mulohazalar vositasi bo'lib xizmat qilmaydi; ular muallifning voqelikni sinash shaklidir; Godshockning fikricha, bunday fantastika bizni ilmiy fantastikaga yaqinlashtiradi;
- 4) realistik fantastika, bu ilmiy fantastika. U ekstrapolyasiya va muallifning kelajakni bashorat qilishga urinishlariga asoslanadi.

Bunday muammoli-tematik yondashuv ilmiy-fantastik kitoblarni sharhlashda foydali, ammo bu ilmiy fantastika kichik sinflari tahlilini ularning tavsifi bilan almashtirishga olib keladi. Shu bois 1970-yillardan boshlab adabiy tanqidning ustuvor yo'nalishlaridan biri janrni strukturaviy, badiiy va funksional tasniflashga urinishlar bo'ldi.

Xulosa

Taxminan 1930-yillarning oxiridan 1950-yillarga qadar bo'lgan davrni o'z ichiga olgan davr, fantastika janri ingliz tilida so'zlashadigan mamlakatlarda juda mashhur bo'lgan, janrning ko'plab klassikalari birinchi marta nashr etilgan davr ilmiy fantastika oltin davri deb nomlanadi. Ilmiy fantastika tarixida "Oltin asr" 1920-1930 yillarda kosmik opera pulpasi jurnallari davridan keyin keladi va yangi fantastika to'lqinidan oldin keladi.

Zamonaviy fentezining birinchi muhim asarlari - O'rta asrlardagi ajoyib fantastika - Robert E. Xovard ("Konan"), Jon R. R. Tolkien ("Xobbit", "Uzuklar hukmdori"), Klayv S. Lyuis ("Narniya solnomalari") qalamidan olingan.). Bundan tashqari, Ujas (dahshat) adabiyoti 20-asr boshlaridagi G'arb adabiyotida juda keng namoyish etilgan (V. De la Mar; G. F. Lavkraft, masalan, "Ktulxuning chaqirig'I"; J. Kollier).

19-asr oxiri va 20-asr boshlarida bir qator ilmiy fantastika filmlarini, shu jumladan mashhur Oyga sayohat filmlarini suratga olgan frantsuz rejissyori Jorj Melez kinematografiyaning kashshofi edi. Ilmiy fantastika 20-asrning 20-yillarida nemis kinematografiyasida juda rivojlandi, xususan, "Metopolis" (1927) antiutopikfilmi ko'plab mutaxassislar tomonidan tarixdagi eng yaxshi ilmiy fantastika filmlaridan biri sifatida tan olingan.

XX asrning ikkinchi yarmi. Ilmiy fantastika va fentezining yangi yo'nalishi.

20-asrning o'rtalarida an'anaviy Ilmiy fantastika "kosmik opera" ning ko'ngilochar janriga aylandi. Ilmiy fantastika yozuvchilarining yangi avlodi kutilayotgan taraqqiyotdan asta-sekin ko'ngli qoldi. Antiutopiyalarga qarshi ogohlantirishlar, ijtimoiy satira Ilmiy fantastika sharoitida tobora ko'payib bormoqda. 20-asrning uchinchi choragi yozuvchilarining badiiy

ijodi asosida psixologik va ijtimoiy dramalar yotadi: Rey Bredberi, Frenk Gerbert, Filipp K. Dik, Ayzek Azimov, Robert Xaynlayn, Klifford Saymak .

Rivojlanayotgan va ilm-fandagi umidsizlik haqiqat bilan bog'liq bo'lmagan "adabiyotdan qochish", fantastika turtki berdi. XX asrning ikkinchi yarmi. hayoliy portlashni boshdan kechirmoqda. Govard va Tolkindan keyin mifologiya, mistika, o'rta asr romantikasiga asoslangan ko'plab yozuvchilar paydo bo'ladi. Bular Ursula Le Gvin, Rojer Jelazniy, Pol Anderson, Maykl Murkok va boshqalar.

20-asrning ikkinchi yarmida rivojlangan yumoristik fantastika janrini ta'kidlash lozim. Bunday asarlarning taniqli ustasi - Shekli, masalan, "Bepul bir narsa", "Sut vagonlari parvozi", "Tranay sayyorasiga chipta".

Fantastik taxmin realistik taxmin bilan qarama-qarshi: realistik fantastikada qo'llaniladigan mumkin bo'lgan narsaga zid bo'lmagan taxmindir. Shu bilan birga, fantastik asarlardagi qolgan elementlar - muammoli, adabiy texnika, syujet qurilishi realistikadan tubdan farq qilmaydi. Fantastik taxmin, nostandart sharoitlarda joylashtirib, asarning muammolarini, personajlarning xarakterlarini to'liq ochib berish uchun ishlatiladi; ilmiy va ilmiy bo'lmagan farazlarni taklif qilish uchun; ekzotik muhitni yaratish uchun

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

- 1.Rowling J.K. Harry Potter and the Sorcerer's Stone. – UK.: Bloomsbury, 1997. – 225 p.
- 2.Tolkien, J.R.R. The Hobbit. – UK: George Allen & Unwin, 1937. – 310 p.
- 3.Tolkien, J.R.R. The Lord of the Rings: The Fellowship of the Ring. – UK: George Allen & Unwin, 1954. – 423 p.
- 4.Lewis, C.S. The Lion, the Witch and the Wardrobe. – UK: Geoffrey Bles, 1950. – 189 p.
- 5.Carroll, Lewis. Alice's Adventures in Wonderland. – UK: Macmillan, 1865. – 96 p.
- 6.Tolkien, J.R.R. A Secret Vice: Tolkien on Invented Languages. – London: HarperCollins, 1983. – 100 p.
- 7.Hochman, Barak. "The Linguistic Legacy of J.R.R. Tolkien: The Role of Language in Creating Middle-earth." Journal of Language and Literary Studies. – 2015. – 13 p.
- 8.Bramlett, Frank. "The Language of Tolkien's Middle-earth: An Analysis of Elvish Languages." Tolkien Studies. – 2006. – 17 p.